

Naturbeherskelse

Domænet for humant design

En mere fundamental tilgang til fænomenet “fake news”

Mennesket er ikke kun teknikkens skaber men også forudsætningen for dens fortsatte funktion, for den kan ikke klare sig selv. Det gælder her på planeten, hvor diskussionen - om hvorvidt der er eller vil komme teknik, som kan klare sig selv - udfolder sig.

Uanset hvor intelligent en kvantecomputer kan blive, så er det svært at se, hvordan den skulle kunne klare sig uden for det domæne, som er defineret af menneskets forskrifter. En sådan forestilling er endnu ren science fiction, fx som set i filmen “2001” af Stanley Kubrick.

Der findes med andre ord ikke betydelige tekniske landvindinger, som kan siges at være eller fungere ukompromitteret eller ubetinget af sin skaber, mennesket. Samfundet med dets selvorganisering er et aspekt af enhver teknisk problemstilling.

Det er konklusionen, som følger af den definitive indskrivning af teknikken under menneskets “fremmedorganiserede” domæne.

Semantisk henter det “fremmedorganiserede” sin betydning i modsætningen til det “selvorganiserede”. Francisco Varela formulerer sin definition på “heteropoiesis” som “the space of human design” i 1979 ligesom han står for definitionen på “autopoiesis” = “selvskabende”.

Distinktionen er fundamentalt konstituerende for en brugbar semantik omkring menneskets største trussel, nemlig artens egen succes.

Skrøbelighed og tilfældighed

Mennesket er et tilfældigt resultat af en evolution, der har stået på i mere end 3 milliarder år.

Vi er ikke herre over vore livsbetingelser, slet ikke med den teknik, der træder ind i vor omverden af livsbetingelser på måder og med en vægt, der ligger langt ud over designet.

Det er, især når teknikken virker, at den ændrer vor omverden helt uoverskueligt (fossiløkonomi dampkraft/eksplosionsmotorer), men selvfølgelig også, som når naturen og mennesket selv ikke lever op til designet (Fukushima/Tjernoby/Sellafield).

Magt som potentiel afmagt

Spørgsmålet om sikkerhed i forbindelse med akraft handler om mere end den tekniske konstruktions ufejlbarlighed.

Hvis mennesket og samfundet nemlig ikke er i stand til at opretholde forudsætningerne for, at atomkraftteknologien fungerer, så hjælper det ikke, at a-kraft principielt og i isoleret teknisk forstand er sikkert. Den ekspertise, der ligger bag konstruktionen af værket, skal opretholdes som garanten for værkets sikkerhed. Hvis samfundet bryder sammen, så kan a-kraftværket blive en katastrofe for dets skaber, uanset hvor entydigt godt det var designet i udgangspunktet.

Eks.: Hvis et lands leder pr. dekret går imod den sagvidenskab, der ligger til grund for udformningen af værket i dets tekniske funktion, ud fra en demokratisk beslutning om, at evt. vedligehold af værket er lettere overflødig eller uøkonomisk, så har vi en situation, hvor værket kan ende op i en katastrofe. Forklaringen på katastrofen går ikke på teknikens svigt i isoleret forstand men på samspillet mellem menneske, samfund og teknikken, værket selv.

Historien tyder ikke på, at mennesket nogensinde bliver den garant for funktion, som et a-kraftværk behøver, for at kunne siges at være 100% sikkert.

Efter USSR's sammenbrud havde vi en periode, hvor man med god grund kunne være bange for, hvad der ville ske med de store mængder af radioaktivt materiale og potentielle bomber, som det fallerede regime efterlod sig.

Vi så her en slags potentiel og proportionel afmagt i og med den tekniske magt.

Den store skaber er mennesket, men afmagten er den tekniske magt iboende, dvs. der er proportioner mellem magt og afmagt i naturbeherskelsen. Jo større vi er som skaber af teknologi, des mere

forlanges der af os, for at bevare kontrollen med “the space of human design”.

Det underminerer entydigheden i de grundbegreber, som det moderne projekt lever ved, intet mindre; betydningerne af fornuft, sandhed, rationalitet, oplysning, sejler takket være deres succes.

Paradoksalt fremskridt

Hvis man orienterer sig mod “[magtens paradoks](#)”, det der ligger i den tiltagende menneskelige beherskelse af sig selv og sin natur, virker det besnærende at bruge det som forklaringen på, at samtiden er præget af fake news.

Overbefolkning, klima- og miljøkrise, de naturligt givne livsbetingelsers forsvinden kan læses som konsekvens af menneskelig magt og teknologi. “The space of human design” vokser hele tiden, og omfanget af de utilsigtede virkninger tiltager i takt med det tilsigtede.

Det politiske system er pt. så udfordret af de problemer, der skyldes menneskets succes, at det skiftevis;

- vælger at ignorere dem,
- kun lader, som det handler på dem,
- handler på dem, men uden at forholde sig til de sociale sammenhænge og mekanismer, hvis funktion og målsætninger netop ikke kan forfølges, uden kumulativt at bidrage til problemerne.

Politikere som Donald Trump nægter kort og godt, at der findes menneskeskabt global opvarmning. (Simpelt kognitivt svigt)

Store dele af det politiske system læner sig fortsat op af en misforstået opfattelse af hvad politisk autonomi er, og lader som om, at problemernes sande karakter kan fjernes fra jordens overflade, hvis et demokratisk flertal vedtager, at de ikke findes. (Forveksling af demokratisk autonomi med videnskabelig kompetence)

Fortalerne for den økonomiske rationalitet nægter at se de løsninger, der anfægter den økonomiske rationalitets iboende formål, den økonomiske vækst. Uanset hvor let det er at se, at maksimeringen af den økonomiske omsætning vil inkludere øget omsætning af kendte livsbetingelser, så holder økonomerne fast i, at vækst er forudsætningen for løsningen af de problemer, der kan forklares med væksten. (Autistisk økonomisk rationalitet)

Jurister, fx dem, der varetager landbrugets interesser, står på, at retten til at bruge jorden ikke kan anfægtes af noget så abstrakt, som hensyn til vandmiljø, klima, fauna osv. (Autistisk juridisk/økonomisk rationalitet)

Summa summarum

De utilsigtede konsekvenser af den mangfoldighed af social aktivitet, der udfolder sig via samtidens teknik, rammer ind og anfægter den tro, som selve det moderne projekt bygger op om, nemlig den, der går på, at succes i individuel og social økonomisk, teknisk funktionel, politisk og moralsk forstand pr. definition går op i en højere mening, fornuft.

De akkumulerede effekter af den samlede menneskelige succes manifesterer sig som tilhørende "the space of human design", ikke kun som det beherskede og tilsigtede, men også som global opvarmning, forsvindende biodiversitet, ressourcer, rent miljø. Det er fremskridtets paradoks.

Paradokset vidner om det moderne projekts sammenbrud. Fake news, Donald Trump m.m. er symptomer på det.

Det er slet ikke sikkert, at vore demokratiske institutioner formål at indoptage og handle på den kvalificerede viden om afmagten, der ligger i menneskets tekniske magt.

Teknikken er "the space of human design", og alle dens utilsigtede konsekvenser følger med. De komplicerer billedet ud over det tekniske design. Vi er både offer og bøddel i processen, og udfordringerne stiger i takt med naturbeherskelsen.

En menneskelig selvforståelse, der semantisk bygger op om distinktionen mellem evolutionens mangfoldighed af skrøbelige livsformer og teknikkens hjælpeløshed over for egne konsekvenser, kan måske bidrage os med en mere faktuel og funktionel tilgang til os selv i verden.

Domænet for humant design kompliceres helt vildt af vor opfindsomhed, og vi må lære at se, at vi som iagttagere er vor egen trolldmand, offer og bøddel i processen.